

Pɔlm man dog

Yenliid Taatuub San-Baatiid

Pɔlm man dog

(La blague réjouit la population)

Récits en langue moba (ben) par
YENLIDE Tatouba Jean-Baptiste

ATAPEB

(Association des Traducteurs et Alphabétiseurs pour
la Promotion des Ecritures en Ben)

Dapaong, 2003

Fufocienm yen jekpiend n bu kuan nil naan nba
(La gourmandise conduit l'homme dans le malheur)

Lanbonbenŋ suol naayig bad u kpabdluog n
(Lanbonbengue a surpris le voleur habile dans son champ de maïs)

Puo liinŋ buud bad ŋaag
(Le jugement d'une étourdie femme chez le chef)

Katesiidnyieɔŋŋ laabaal
(L'histoire d'un ancien catéchiste qui a abandonné son travail)

Illustrations: DIMONYENGOU Kankpénandja

Publié par la SIL Dapaong:
1ère édition 1er tirage 1995:2 (500 exemplaires)

2ème édition 1er tirage 2003:4 (500 exemplaires)

Lan be naan kadaaɔg ne ninj

Mayul

Faad

Fufɔciɛnm yen jekpiend n bu kuan nil
naan nba..... 5

Lanbɔnbenj suol naayig bad
u kpabdluog n..... 8

Puo liinj buud bad ɳaag..... 11

Katesiidnyiesɔnj laabaal..... 14

Fufocienm yen jekpiend n bu kuan nil naan nba

T bo ko g kpie t baawaal nne k b yi'ug Agbeje. U bo tie Kumaad yukpienn nba g mog lua. U bo tien bina piinle yen maadi Gaana yen Kolgdiibual po. U bo saa l po, g sua k u yual-nba sua daa g kpend puo g bual wan kuan. U tan lebd g kpen, l ji saa bina ntaa n ne, g sua t ji tie jawaala i, tinm nba tie u yual-nba yen u waali bid.

L kul ne bo tie mutuol i u po, k u paad kpaab yen saabobl. U yen bo g mog puo kaa. U gii kua daag wan daa nand piinle yal, g kpen g etaan u kpinbobbig n, u kan te sua. Baa etaag sangbann mono kan nub l kpabl. U bo cagn u kua nnyan i.

Diyenn k t kul be baaog n g ko kpaab. T bo g taan g bua kaa. U bo ko u kua i, bongbann po nne. A la yendu n tan siid i, tinm ji sua k u sien i kab kab kab. Tin yaad g sed, k t baawaal, k u bel be i yentunmunn g g se i? T baawaal, k ai, k u sien fam i. Jo, a g waad g ji sien fam ii? Ai, k u sien fam i, g yen tieg kuul polu, g naan u bel bonn. Ase jaa yuag i, k u lagd u kinkaantiig po g baa, k u eta g bel yentunmunn g g bua k u maad'ti. K u jie k t tie naasenm g mog paalu, g bu kpi g eta'og, baa l bo gii bual k tin suol'o fuod mono. K t mo ban yaa aa?

K u l siɛn.

Yuag n̄ juab g tol bɔnɔŋ po tintel, k u ɳua wab wab wab, a yi g ye g sijekpel i kaa, g yen tu yign g sieg n. Yuag n̄ tan nag bɔnɔŋ n wan ye puuu, u baa. T baawaal n̄ pund bɔngbann wa g land mɔno, g baa yen u tiɛd, g ji gii bɔnɔŋ nyum n g kpaan'o. Tin la k u siɛn g tuol bɔnɔŋ po, g biɛ tieg kuul polu po nyan, tin bann k u bel nand i. Tin ji buad gii ɳua'ɔg suo suo, g tan pund bɔngbann g sed. K u be nyum n g mann kpad, tuntonjena kaa, ninmɔnn kaa.

Tin yaan bual'o yen yanfuom, t baawaal, a bɔnɔŋ baa a? K u bɔnɔŋ fam i. Tin tiɛd l youg nyan, k u daa l kpaan u yuag i, g g tuo g maad lan tie yal. K t mɔ ji nyind g sie g nyuad'o. G nyuan'o g yen jie yen tin jiid g taan'o, k l maa t g ban wan bɔnɔŋ yal.

A la wan mɔnd mɔnd, g gaan gaan g yaad g sed, g nyii nuu sieg po g fuod g jiin, k n bid, k i ji ɳaa man g fuod. T baawaal ne bo maad naanunn i, k u bo bel yua i, k u nan ji kub'o i, k u nɔd mɔ. G yaan mii nyum n g bal, g gad u ganɔŋ po, g guan u jennu po, wa g la u po. Wan daa laa. K n bid k wa g mɔg dindin, k wa g ban wan bu tien nand g don'o. T gbanu n̄ kpe. Tin maad k t jiid g tod'o waa? K t ɳaa, i la juu ne fufuam ii?

Jaa u kub waakpel i g cagn u kua, g kuad mob
g yen g ban. Wan yaan l tibn g yugd'o g donj i,
waakpel n jaa u kua nyola k u ji donj'o yen
pamann.

Bonn mo yen gii be nyum n, u g kpieg palb, k
u ji donj'o suo suo. A la wan tan nag finfanm n ii?
Bo, u sua waakpel nyola, munmounj kukua. Boo!
Wan nyol g feg g daan baa, g pul yignu. K n bid, k
t kan nann'o oo? Tin yad g jaa'og. Wan kud g fiil
g to tulululu g daan suol galgulinn, k u bu do, boo!
Lan feb, wan guan g ye nyum n taaa, g pua yignu.

G biε tol g fiil g tel liel po, g daan wob
bongbann, u ban k u ciel n nyan, boo! L mo n yig,
wan guan g kal niibonkinkal nyum n. Mii sangbann

a, n ban k a tie jua yaa. U gbanu jeg n nyan. U l puag puag u kua nnyan i, k t mɔ sie g laa'ɔg. Wan kpadb kpadb g tan do. To, ninbinn kul jenn, k u mid g mɔn, g buud g fięg u kua, k t sie g nyuan'o.

N naataani, i la fufocienm yen jekpiend n bu kuan nil naan nba i?

Lanbɔnbennj suol naayig bad u kpabdluog n

Julde tie filnɔ̄ nba jaan paaa, g g tie kafala. Wan lod bonkobd, g pig naabi, g jaan kpaani t dog n. Naayig paal ji g be g kand wano. L tie u yaa tuonn i, k t kul ban. K u yen g tuod k u jaan, u ḥaapo yab mɔno g laad l niimn k u jaan. B kɔn u po i, g nai u po yen mɔpaalug. I kul ban filmi yen lann. A gii tie, u bu tien bonn mɔlane mɔno, g yen nai g daan buud g hal Yendu po. Yendu po mɔ yen bo gii kpi kuum, man ne filnɔ̄ ji g tenn dog n.

To, Lanbɔnbennj mɔ mɔg gɔglu g ko kpinsɔnɔnd, maani, guand, tɔa, gabug, fal po. Sieɔg tan gii nagd, kpanyil po, tabaayenm, u tuod g

mɔnd'o i, g bul kpabdkpiela.

Dinne, u yaan daan tuod g kuo'og nnyan i, g kpabda ji tan pua waa waa nne, g Julde saa g jaan g ɔmied, g Lanbɔnbenj g mɔg laabaal. G mali g bibiedi n suun l tuona. Diyenn puob n tabn tabn, g tan la Julde k u kub kpabdsonja g pind. B g maad'o siel, g ɔmin g kun g daan maad b canbaa.

Diyenn yaann, daajouug nne g taag baa paaa, g tie sob, sob, sob. Lanbɔnbenj n bug u yal, g sond sond g jiid g tabn u gɔglu dimɔb buol, gii sie.

G taag naan'o. K u yie g sie k u bu bann u naayig. Saaa l yann waam, u gbie g nil ηmaad suo suo, g bug kpalriεɔg g gbegd wolb wolb, u g laad sua. Wan ban goglguonn g sond g cii goglu n ninj. U g tɔgn dimɔb po.

U ninfanm kaa nyan ii? G ji cil gii ηmiɛd u kpabda g ηuund g daan yen pib, u gbiɛn kpalriεɔg, g ji yugg k u bu bug. Boo! Lanbɔnbenj ñ pul yignu, k u gii nyiɛ u kpe. Julde ñ lu kpabda, g taal g tel yaanj po, k u bu nya. Wan gad g pign dimɔb. Wan tug yanbaɔnj po k u bu nya. G sua Lanbɔnbenj mɔg naasenm u ηaapo k b yab, g yen jiid u kua i goglu n. Wan tand g Sanbiɛn i guu, u gɔ a po, pua yul, pua yul. Filnjua ñ guan g ye taaa goglu n. U gii juab g tel ne po, k ban gii guu, k u bu nya Lanbɔn, g Duujab, mud yul.

Filnjua mɔ yen g bua kuum maam. Wan guan g kua goglu n g ye yignu. Lanbɔnbenj k wan daa yign. K u daan g maad'o k wan jaan u kpabda, k u nai kaa aa? K u ji kub'o i dinne. G dinne n tie dinne. K u won gad g maad bad o. K u gii kpii'ug mɔno, l g mɔg maam.

Filnjua ñ fin tuba g sen, g yaan juab k u nya. U gii tel naan po, Lanbɔnbenj ñ yiin u ηaajua sua sann, g bie tɔl k wan pua yul. K wan mud yul. Julde gii tɔgn naan po, k u gɔ tuntɔug po n nyan, k

wan ḷjanm gii guu. Filnjua g nyuan cincann po, k l maa goglguona maa g duo paaa. U bie g ban ban sie sie g kub yal u po, g bu pua'cg. Wan cagn cagn g lebd g baal Lanbɔnbenj buol, k u bu tol g nya. Wan ye'og yal beo, u pua. Lan yegd'o wan guan g kua gogl n. U l kub kub'o nnyan i, Julde ñ daan gbelg u kua, u cog. G ji gbal g sed. Lanbɔnbenj ñ kua g suol'o u kukua, wa g yeg yen baa sangbann mɔno. Wan gad yen'o bad dieog, wan daan pa ḷjbual yen ligli tudl. Bad ñ te ban pua pua'cg, g tan lod g ḷja'a'cg.

A la nil mɔg k u fan ii? A gii fan, ḷjan gii ban g sua mɔ fan g cie'a siel buol.

Puo liinj buud bad ḷjaag

Gbandaan po, puo liinj nne n bo be, g tan fiil diyenn g gad g daan la bad. Wan yaan pund g kua g fuond fuond'o g daan gbenn, bad ñ bual'o k u paa k l man ii? K ai, g Tolaanjenn Bukal n won baal g bua n gbaa'cg, k u yign yign k u won san g ciel. K u paa l yaa po i, g bua g bad ñ yin'o g bual'o l niimn.

Bad ñ sun u sogni, wan tan baal Tolaanjenn
ŋaag, g maad'o g canbaa yi'ug molane. G sua u
kal g ŋman fili, boo! Wan nyɔl g fiil ne yen bad
ŋaag taaa, u pund n nyan. U pund g sua
Gbadikua, puo liinŋ ne kal bad nunŋ n i, g fiɛn
ninsiid. Wan sed job. Bad k wan kal a. U yam ñ
pud k u saa g daan bu kal, wan jal bad taacaaɔg g
jadb jadb, g daan pua bad dilenn g bud.

Hei! Bad ŋaag gbanbanda ñ yaan fiil yen
ŋadkudm, k l tie ban daa pua'ɔg dilenn po yo, g
fid yuand g jiel wan yen puo ne buud. B ne g Bukal
tie bibiedg i, k wa g cɔln palb, g sua u daan bel u
kunkuanyuag sangbannand o. U kunkuanyuag ne

mɔ yen tie bad sogni i. K ban kpi man jagnd g te'og. Ban fiil g ne g ɔjan, l ne g ɔjan. Ban baln baln niib, ban guan g kal. Bad g buud puol po, u bu l pa l daam po yo, g fid b yi bu suol'o g luon, ban suol g luon. G niib kal milu, g gbie cincann, b kul jied po kua kaa aa?

Bad ń yin puo, k n dienm ń nagn ne. G Bukal nuan ji kal bad nunj n i g tiib. Bad ń bual g puo ń tuon u maam asala siign, k ban gbad naasen ne ń suun tuona nba nyieög. Puo k wan baal g yin'o bad buol, k l maa u won nyii'ug wonn nyieög, k u yign yign k u won san g ciel g ɔaa'ög, g dugn u tie puo i, k u paalu kan nand yen jua yal. G Tolaanjenn kal siign g pagn yul, g tu tan laa u kua. K l titied be bad kpaaga yenm-nba pala, k b ɔman nyina. Nikpela, g Bukal ji kan tuon maam ne. K u l tien i. K u yi g tien, puo ne kan tab u po fam.

Ban kua g jɔnd naapunn nba k b tu kub g pua bibiedi, k b tua g “sielpan nual” bii, “sielpan nual” ii? (“serpent noir”). Bad k ban daa daa puag'o. K wan maad mɔni fan, k lann i kaa u bind baaje i. Bukal k wano g ban puo ne mɔno. Lan lid niib kul. Bad ń fiil g tien'o nuukul, k wan maad mɔni. Jua k u l g ban'o fab.

Puo ń duan nielu, jo! A ji nai k a g ban'n ii? Min daan nyie bɔnj n g kpen yaa daal g yin'a, k a

tugd'n nyan ii? Bukal g naa caali, k u bo ye k u g ban yaa aa? K u mul'o l buol nyan, g le buol bieg i? Puo jadg ne g faaog saa, k wan daan tug paladienm yaa daal nyan mɔ ii? Bukal g fanma, g naa liinj ne, k u ye k u g ban yaa aa? K u mul'o l buol nyan, g le buol bieg i? Puo g yaa daal g taag baa baa nyan ii? Tolaanjenn g tuukpaag ne, k u ye k u g ban yaa aa? K u mul'o l buol nyan, g le buol bieg i?

Puo ñ gii maa maa g daan biin fugl munniin-nba po. Bo! nikpela pal ñ be puo po, ban yaan b kul bad nunj n.

Katesiidnyiescunj laabaal

T dog po bo mɔg katesiid nne, k u tie nimɔn paaa, k b yi'ug ɻ̥maa-la-g-yie i. K u mamɔni gaalu Yendu n ninj cie paaa. G niib kul dug u po, baa faada-nba mɔno. G niib kul jie'og, g cɔlm'o boncienn. Lan tan paad'o, wan kuan puob banle. G ji yie jaandi. U g ɻ̥maad jaanddieog n. U ɻ̥jaapo baa big mɔno ji g saa. K u yen daa wuod i, g g bua

g nil kul bann. U tu be be i, g tan celnd g gad jaandi, g yen gaal kɔnmiiniɛɔnɔ g ɔ̄man.

To, t dog po mog pɔlndaan nne, k b yi'ug Talg -yii, k u daan kua Saan-mog-mɔni daag, g gbad l maam g kpen yenn. Niib ji gii taan naan buol, g daam be, pɔlndaan ne ñ ji gii pua majala g tua, g laad nba daan pend, g tuu yen Sankand daag, g yab g baal jaandi, g dugn l daan tie laadbìg, g laad nba bie daan pend g tuu yen Saan-mog-mɔni daag, g yab yaan g baal jaandi, g ji tan la dinne laadciesɔnɔ, k l maa faada baad ne, k l danm gii gaal Yiesu gbannand g ɔ̄man, ban gii ban k b ɔ̄man junjuuna i. Lann i kaa yonbɔna.

Katesiidkpel nba kal g ban k u ɳal wano nyan, pal ñ be. Wan gbal gii ɳmin, u yen g taa u sann kaa, u maad jinjɔnn i. Katesiidkpel ñ gii kal g ɳmin ɳmin g tan maad k u naasen sann n nyan ɻmaa-la-g-yie i. K ban pugn'o disual nii. Talg-yii ñ bie pugn, g yab g bua kpaab maam kpanyil youg, lieb gii mɔnd tanmɔnn, ban fiil g tug cicie g tel Daapaaɔnɔŋ, k b yaan daa mɔg tintaanu, lann i kaa g dinne b mɔ yaan bu l ko yaa aa? K b canbaa-nba yaan won yin'm tintaanuu ne nyan, k l kul ji bu gbenn, l gii tie k l danm kuan puob banle.

Katesiid ne ñ cil u kalginbaantuonn, u gii yagd g fiil laad daal, u bu gad Tiluudpɔda i, jaanddecieɔnɔŋ be l buol i, k u daan bu gaal kɔnmiiniɛɔnɔŋ, g guan yenn, g mɔ ñ tien jaandi u dog n. Lan tie Nyɔba-juan.

U gii tuod g fiil siŋapanpan, niib tan bu taan g gbenn jaanddieog buol, k u l daa g kpen. U gii gad g gaal Yiesu gbannand ne, u tu ɳuun kɔl n yo, g daa tɔgn dinyunu didieog yenn. U ji tan gii guo wan fiil wal wal ne yen ɳaag jig. U bu pund g sua b guul guul'o g yenm cɔg g yaad mɔno o. Wan gii pel pel, g daan lie u gaal g cil jaandi.

Diyenn k min yen n lua nne saa Dindinm, g tuod g fiil, g tan tɔgn u jaanddieog buol, k l yaan tuu k u tien nnyan. K t ɳua g suli'ug k wa g ban. A

Ia wan yaan tie u jaandi, g tan pund yaa youg k b tu don Yiesu gbannand i, wan yugl u bonn g don polu po, g diid man Kristo gbannand.

Wa g juod mɔno, k wan daa nyann man o, g wab punn ne yen cincann. K u tuntolg daa yie o. Niib n̄ caan laad. Wan ɔjanm g tand, k wan daa nyann man o, k i ban k u fa yaa aa? Wan pend t buol, k u nu jug jug, daam kua. G pɔlndaan ne ban I kul, g tugd I kul ne, k I tie salgm u po.

Diyenn, t kul n̄ yaan gad Malbad Yalgbii ɔjaag. U ɔjaapuo Awa ɔja dimanm, laad daa kul, u tu mɔg daam i. Tin I pund g kal k I tu g katesiid ne yaan be, g pɔlndaan ne mɔ be. K t kul kal g nyu. Talg-yii n̄ yaan cil, g ho! G dog ne ji paa, g muad daaɔg paa. K a gii mɔg puob banle ɔjaag, I g kua faalu n̄ pind b kul yaa died, k a tubl bu kpaa binyenn n ninj.

Katesiid ne mɔ yen yed k u g gbal siel. U yi u kua band i, kpakuola siign. Wano kaa tu sɔgnd bonpienm jaanddieog n i. U gii kal naan, k banm ji ɔman faada-nba yaa, g sua n jie'og, baa kɔnbɔnnaab mɔno jie'og. L ye g tie pɔlndaan ne kukua i kaa.

Talg-yii n̄ maad nnyan k u ji ɔmin, g guu, g katesiid n̄ tuan maam I po, k wan yaan jag'o.

Katesiid, k l gii tie k a mog puob banle i yua ne i, muad daaqg maam n̄ ji paa ne, g ḥyan maa dɔnyeonq ne, g biε maa dɔnlieog ne i. G luul “gesinn” (“cuisine”), g biε luul gesinlua ne po ne i, “e se tuu” (“et c'est tout”). U g ḥyanm g gbie bonpienm, g yen bua k wan gii maad bonpienm kua, g niib n̄ gii jie g biε gii yi'ug kalaaci. U tu paa g niε biig-nba i. Biigmɔna, bonbɔna, l kul ne, u pal po kan kan kan.

U jipaad bu tie nnyan i, g nɔwel dimiid nyieɔg nne, k u yaan yie k wan bu sɔgn faada, k l maa niib kul bu la'ɔg siign. K l sua u daa tie nimɔn waam. Ama g jipaad yen l be nunq po. K u l nyignd g sɔgnd faada g sonm, k t kul cenq, g yen ban k l kul ne g tie mɔni, u bunq u yul po maam i, g tua k u sɔgnd faada.

To, l tuu g faada tan maad i, g “Sesu ete veni se lε sien e lε sien ne lɔn paa lekɔni” (“Jésus était venu chez les siens et les siens ne l'ont pas reconnu”), k wan sɔgn l maadi. Jua n̄ yaad polu po, wa g la siel, g tibn tinq n k u naataani, g canbaa maad k wan maad'b i, k lann i g Yiesu bo baal u sangbanni siign, baa k u sangbanyend mɔno g ban'o, jaanddieog kul n̄ caan laad.

K t kul nyu daam, pɔlndaan ne n̄ ji tan maad k t dugd l kul g yen ban g nil l gii kuan puob banle

nuan, I kua Yendu ḡaag. G tinj n ninj ne mono I fala kan ḡaa'a. Kunkɔna ḡaag n, pupual daal kul, hoyo hoyo youg kul.

Katesiidkpel pal ñ ji be, k u maad wano i. G faaög i kaa, k banm ñ fiil g lii “fansil”, g lii “fansil” (“Evangile”) nya a gbad a, k b tan g la naan nba g Yiesu maad k a kan kuan puob banle. G yua gbal u yul n tua k b nan'o. G Yiesu g ban g maad g nil ñ daa kuan puob banle.

G Yendu mɔmaam cincinn, min n tie Yendu, a kan gii mɔg siel yaa padl n nunnj n. K wan be ne, g Yendu ñ wuon'o yen guuna yen tillienu.

G munle po, a kan yin Yendu sann ɳalaaci po, k wan be ne, bε n pɔd'o, k u tan taan Yendu sann i? K u g tie daan nba jobn kaa, g polg Yendu sann po, g lin g fa faaɔg, g ɳman lanm. T o , muntaa po, tiɛd g ɳanm Yudaan daal. K wan be, laad g ped'o. K wan tu sɔgnd faada mɔno, g bε n biɛ tenn i? K banm ji ɳman faada-nba i, l gii tie jaandi po.

Munna po, cɔln a baa yen a naa. G Yendu ñ wuon, u danm ñ tan cagn. G jied po bii, nyum po i? K u g tie fam kaa, u baa yen u naa ñ tan miel jied, k u mɔg ɳalman bonciɛnn.

Munmu po, a kan kpi nil. G pa, pa, pa, g daa siii tinn n. K wano g kɔn yen nil g bual k wan pua nil g tan junn u miel. K u yaa baga g be.

Munluob po, a kan comm. K u mɔg puob banle i, g biɛ tenn g paa u waad. Yua nba kan fid g lol u waad n dɔni niib puob po, nyieɔg g yuug guona. G puob banle ne dagd'o. K u ji g kpaan baa sipaan g bual pekual. K u biɛ ɳman g ciend o. K u biɛ ji tenn bε i g kua ɳuab i?

Munlile po, a kan jan. K u maad l kul g gbenn o, g biɛ n pɔd'o k u tan jaan i? K u tiinbuoli mɔno daa tenn g gbie bunbual i. K u kpiga yen u kpaani daa ɳaan mɔno i. G siɛl kul g pɔd'o.

G munniin po, a kan fa faaog a lua po. K wan be ne, u g kun mɔnkunninkpind lua po, k u g jobn g fa faaog lieb po.

Munwai po, a kan gii bua a lua puo. K u tien g maad mɔlane k u mɔg puob banle i, g bε bieg i?

G piig po, a kan gii bua a lua kpaab, yen wan mɔg yal kul. K l kul ne, u ji led i.

K u wul Yendu nyum, g sua k banm kul ne naa-nba daa g mal, g bual banm sanpandi ne kul. K b kul n̄ diid suoo, wan dugn Yendu mɔmaam nba kul ne siign g lie, lε buol i g Yiesu maad g sua n̄ daa kuand puob banle i? G kan fid n tua k b nan'o. G sua n̄ daa nan u lua. K u ji g ηjanm g ciib jaandi n nuan, k ama siel kul g duag'o. K banm ji ηman faada-nba mɔno i.

Imprimeur :
Association des Traducteurs et Alphabétiseurs
pour la Promotion des Ecritures en Ben
B.P. 29 Dapaong, Togo
Numéro d'impression : 187
Nombre d'exemplaires : 500
Dépôt légal : 4e trimestre 2003

Prix : 175 francs cfa